

F. Romhányi Beatrix : Pálos kolostorok Sopron környékén

A pálos rend ugyan a 14. századtól rendkívül gyorsan terjeszkedett a Magyar Királyság területén, ám az ország nyugati határvidékét a 15. század utolsó harmadáig elkerülték a remeték. Az Alpokalján az első kolostoraik a 15. század második felében tűntek fel: Szalónakon (Schlaining, A) Andreas Baumkircher alapított pálos kolostort 1461 előtt,⁴⁽⁴⁾ Monyorókeréken (Eberau, A) Berthold von Ellerbach feltehetően 1471-ben,⁵⁽⁵⁾ négy évvel később, 1475-ben pedig Sopronkerteszen (Baumgarten, A) Ulrich von Grafeneck, Baumkircher barátja.⁶⁽⁶⁾ Talán ebbe a sorba illeszkedik az a terv is, mely szerint Szentgyörgyi és Bazini János és Zsigmond (mindketten kapcsolatban álltak a fent felsorolt zsoldosvezérekkel)⁷⁽⁷⁾ egy Moson vármegyei birtokukon pálos kolostort akartak alapítani, s erre a célra 700 forintot és 2000 forint értékű értéktárgyat hagytak. E terv azonban nem valósult meg, a kolostor csak részben épült fel, s az összegről végül Szentgyörgyi és Bazini Kristóf rendelkezett 1508 körül.⁸⁽⁸⁾ A sort a bánfalvai (Wandorf/Wondorf) kolostor zárja, ahol Sopron városa 1481-ben adta át a korábban **247**épült Szt. Farkas kápolnát a remetéknek, hogy ott kolostort építsenek.⁹⁽⁹⁾ Közülük ma csak a sopronbánfalvai tartozik Magyarországhoz, a többiek a mai Burgenland (Ausztria) területére esnek.

A kertesi és a bánfalvai kolostor sorsa szorosan összekapcsolódott, mivel a kertesi kolostor 1493-ban egy hatalmaskodás nyomán keletkezett erdőtűzben leégett,¹⁰⁽¹⁰⁾ és az alapító család végül lemondott az újjáépítéséről. Ehelyett Ulrich von Grafeneck leánya, Elisabeth 1525-ben és 1526-ban a kolostor birtokait a bánfalvai szerzeteseknek adta.¹¹⁽¹¹⁾

Mindkét Sopron környéki kolostor alapításával kapcsolatban érdemes azonban néhány további szempontot is figyelembe venni. Ulrich von Grafeneck még 1447-ben jutott magyarországi birtokaihoz, mégpedig Frigyes római király és osztrák herceg (a későbbi III. Frigyes császár) adományából,¹²⁽¹²⁾ aki ekkor zálogbirtokként kezében tartotta a Magyar Királyság ezen területeit. Miután 1464-ben Hunyadi Mátyás a koronával együtt a magyar területeket is visszaszerezte a császártól, Grafeneck, akinek birtokai részben osztrák, részben magyar területen feküdtek, egyszerre „két úr szolgája” lett, ez azonban a két uralkodó baráti viszonya idején nem okozott különösebb nehézséget. Frigyes zsoldosvezére és diplomatája azonban a későbbi viszályok idején többször is pártot váltott, ami miatt idővel mindkét fél számára kényelmetlenné vált. A kertesi kolostort Grafeneck legidősebb fiával, Wolffal együtt alapította,¹³⁽¹³⁾ egy olyan időszakban, amely különösen kritikus volt számára, sőt éppen egyházi átok alatt is állt.¹⁴⁽¹⁴⁾ A rend kiválasztásában több szempont is szerepet játszhatott. Egyrészt a pálosok Ausztriában sem voltak teljesen ismeretlenek, és éppen a kertesi kolostor alapítása körüli időben maga Frigyes császár is támogatta az ottani kolostorokat, sőt Bécsújhelyen **248**maga is alapított egyet.¹⁵⁽¹⁵⁾ Ennél azonban fontosabb lehetett, hogy egyfelől a rend ekkor Magyarországon rendkívül népszerű volt és sorsát a magyar király is különösképpen szívéen viselte, másfelől példaként szolgálhatott az ekkor már néhai barát Baumkircher jó másfél évtizeddel korábbi szalónaki alapítása. Végül talán óvatossághoz vezetett annak lehetősége is, hogy a pálosoknak egyfajta közvetítő szerepet szántak a két uralkodó feszült viszonyának rendezésében. Mindenesetre Mátyás rendszeresen kért politikai ügyekben is tanácsot a pálos generálistól és a Frigyes által alapított bécsújhelyi kolostor helye is beszédesnek tűnik. A rend aktív ausztriai jelenlétét igazolja egy az 1510-es évek elején Bécs városával kötött kölcsönszerződés is, amelyben a pálosok húsz évre 2000 forintot adtak kölcsön.¹⁶⁽¹⁶⁾

A közeli bánfalvai kolostor alapítása szintén hordoz néhány tanulságot. Önmagában az a tény, hogy alapítóként, következőképp pedig kegyúrként Sopron városa jelenik meg, egyedülálló a magyarországi pálos kolostorok között. Mi több, a formális alapítást megelőzte egy pálos szerzetes jelenléte, aki valamikor 1454 előtt egy kápolnát létesített Szt. Farkas tiszteletére, és akinek érdekében Frigyes

császár is fellépett.¹⁷⁽¹⁷⁾ Nem tudjuk, honnan érkezhettek ez a szerzetes, mindenesetre szándéka támogatásra lelt a soproni polgárok körében, amit nem csupán Frigyes említett oklevelének szövege, hanem egy 1458-as, az épülőfélben lévő templom sekrestyéjébe szánt ajtó adományozása is jelez.¹⁸⁽¹⁸⁾ Ilyen előzmények után történt a kolostor alapítása 1481-ben.¹⁹⁽¹⁹⁾ A szerzetesek birtokaikat eleinte alapvetően a soproni polgároktól kapták vagy vásárolták, többnyire szőlőben,²⁰⁽²⁰⁾ bár mindjárt 1481-ben a várostól kaptak egy majorságot gyümölcsössel és pénzbeni járandóságokat is,²¹⁽²¹⁾ majd 1482-ben megkaptak két dombot, az egyiket állt maga a templom és a kolostor, a másik pedig vele átellenben, a völgy túoldalán volt.²²⁽²²⁾ Ugyanebben az évben Kempnei László Soproni nemes özvegyétől, Borbálától kegyes adományként egy malomra is szert tettek.²³⁽²³⁾ A birtok ugyan kicsinek tűnik, ám e jövedelmek, valamint a Soproni polgárok adománya-i már kezdettől fogva meglehetősen rendszerességgel folyhattak be, és elegendő bevételt biztosíthattak ahhoz, hogy a szerzetesek a tőkét befektessék, hiszen a bánfalvai kolostornak már 1482-ben volt kihelyezhető tőkéje: 15 font dénárja volt betáblázva egy soproni polgár, Johann Aichler és felesége, Katherina, Szent György utcai házára.²⁴⁽²⁴⁾

249A két kolostor kezdetektől fogva szoros kapcsolatban kellett legyen egymással, ezt támasztja alá a földrajzi közelség is, és az a tény, hogy a kertésieknek már alapításuktól eleve volt kapcsolatuk magával Sopron városával is, hiszen az alapító egyebek mellett három soproni házat is adományozott nekik. Úgy tűnik, ezt a kapcsolatot intézményesítette Elisabeth von Topl (szül. Grafeneck) már említett rendelkezése is, amellyel az elpusztult kertesi kolostor minden birtokát a bánfalvai szerzetesekre ruházta. Az említett házak közül kettő, melyeket palotának is neveznek, a városfalakon belül, a Hátsókapu közelében volt, pontosabban az egyik a kapu és Andreas mészáros (feltehetően Andre Eberl fleischacker – 1489)²⁵⁽²⁵⁾ háza között, a másik pedig Cyriacus Stucz (Cziruos Schüczner – 1489),²⁶⁽²⁶⁾ valamint Chaltus²⁷⁽²⁷⁾ és Wolfgang Ederl (Eberel – 1489)²⁸⁽²⁸⁾ mészárosok házai között állt. Az utóbbi ház esetében a megadott szomszédok távolsága Goda Károly azonosítása szerint túl nagy ahhoz, hogy egy közös szomszédos telket jelöljenek. Goda véleménye szerint, ha az elsőként feltüntetett Cziruos Schüczner a helyes szomszédos viszony, akkor a két adományozott ház a Hátsókapu két oldalán volt.²⁹⁽²⁹⁾ A harmadik ház a külvárosban, a Szentlélek kápolnával szemben helyezkedett el.³⁰⁽³⁰⁾ A három ház sorsa a kolostor pusztulása után is közös volt, a kertesi pálosok többi birtokával együtt a bánfalvai kolostor kezére jutottak.

A pálosok birtoka egyébként is figyelemreméltó. Nyilván a szerzetesek ellátását szolgálta maga Kertes összes tartozékaival (szántóföldekkel, rétekkel, erdőkkel) és jövedelmeivel, köztük az ottani majorsággal, valamint két, Ken és Pankchart nevű szőlővel. Ezen kívül azonban még további három szőlőt kaptak: egyet (Ludmasch) Ruszton (Rust, A), kettőt pedig (Goldberg, Altenberg) Meggyesen (Mörbisch am See, A). A ruszti szomszéd Szentgyörgyi és Bazini Zsigmond gróf, a meggyesi szőlőkben pedig Seefelder bécsújhelyi polgár örökösei, illetve Péter badeni (Alsó-Ausztria) mészáros a szomszédok. Kaptak még egy malmot és egy malomhelyet, két halastavat a kolostor és Kertes között, továbbá egy harmadik halastavat a birtok másik oldalán, további halászóhelyeket, valamint Kertes várának (maga a vár ekkor már rom volt, mivel azt Frigyes 1456-ban lerontatta) minden jövedelmét, kivéve Fraknónádasd (Rohrbach) és Cinfalva (Siegendorf) birtokokat. Ezen felül az alapító ígért még oltárfelszerelést, kelyheket és más szükséges tárgyakat is.

A szőlők, a malom, és jelentős számuk miatt talán a halastavak is a kolostor pénzbevételeit biztosították. Ugyancsak pénzbevételt jelenthetett az a két ház, amely a városfalakon belül volt. A hasznosítás módjára vonatkozóan sajnos nem maradt fenn forrás, sőt eddig maga a házbirtoklás ténye is csupán a pálosok okleveleiből ismert. Mindenesetre az ingatlanok rendkívül jó helyen feküdtek, bérbeadásuk komoly jövedelmet hozhatott. Ráadásul mindkettő a mészárszékeknél, mészárosok szomszédoságában volt, ami felveti a pálosoknak a soproni mészárosokkal való kapcsolatát is. Ezt a lehetőséget azért sem **250**zárhatjuk ki, mivel más városokból van adat arra, hogy pálos kolostorok

mészárszék tulajdonosai voltak, illetve azokból jövedelemhez jutottak.³¹⁽³¹⁾ A Szentlélek kápolnával szemben álló házuk viszont talán a szőlőkhöz, pontosabban a pálosok szőleiben termelt bor raktározásához is kapcsolódhatott. Ugyan nem maradt fenn adat, de más kolostorok példája alapján szintén felvethető,³²⁽³²⁾ hogy a pálosok, akár a két kolostor együtt borkimérési jogot nyert a városban, különösen a soproni polgárok már említett kegyurasága miatt. Ezt támaszthatja alá az is, hogy a bánfalvai kolostor önállóan szerzett birtokai, amelyeket általában soproni polgároktól kapott, rendszerint szőlők voltak. A borkészítéssel kapcsolatos az az 1525-ös soproni hagyaték is, melyben Pangraz Frank pap a bánfalvai pálosoknak egy szőlő mellett két üres hordót is adott.³³⁽³³⁾ A bánfalvai pálosok szőlőből és borból származó jövedelmeinek kiemelkedő voltát még Bél Mátyás is hangsúlyozta: „*Monachos Wohndorffienses, loco eodem, gemino vini prouentu esse diuites. Scilicet: inferne altero, in cella, altero superne, in vinea.*”³⁴⁽³⁴⁾

Az ország többi pálos kolostoránál megismert birtokszerkezetből nevesítve csupán kettő hiányzik. Az egyik az erdő, ez azonban megvolt a kertesi vár javai között. A másik a lábasjóság, amire vonatkozóan semmilyen adat sem áll rendelkezésünkre a kertesi kolostort illetően, a bánfalvai gazdálkodásában pedig feltehetően valóban elhanyagolható szerepet játszott. Nemcsak arról van szó, hogy nem találunk állattartásra vonatkozó adatokat. Az egyetlen általam ismert, állatot tartalmazó adomány ugyanis szintén arra utal, hogy a szerzeteseknek egy-két, a majorságban tartott tejelő tehénen és igavonó ökrön vagy lovon kívül nemigen lehetett nagyobb számban saját jószága. 1523-ban ugyanis a bánfalvai remeték Blasi Schwarz soproni oltárigazgatótól egy ökröt kaptak, amelyet az adományozó 4 font 2 solidus 10 dénárért vásároltatott kifejezetten a szerzetesek élelmezésének javítására.³⁵⁽³⁵⁾

A bánfalvai kolostor önállóan szerzett birtokai összességükben meglehetősen szerénynek mondhatók, még pálos viszonylatban is, és ezen a helyzeten csak az változtatott, amikor megkapták az akkor már több mint harminc éve elpusztult kertesi kolostor javait. Az új birtokokat azonban alig néhány évig élvezhették háborítatlanul, mivel 1529-ben a Bécs alá felvonuló Szulejmán seregei ezt a kolostort is feldúlták, a szerzetesek pedig kénytelenek voltak a bécsújhelyi kolostorba húzódní.³⁶⁽³⁶⁾

251 A továbbiakban a pálosok jó ideig már csak a birtokaikat igyekeztek biztosítani, rendszerint szerény eredménnyel. Jól jellemzi a helyzetet a bánfalvai kolostor majorságának esete, amelyről egyébként az alapítás után csupán a kolostor pusztulása utáni időből, 1540-ből van adatunk. Ekkor ugyanis Sopron városa Florian Auer bánfalvai jobbágy használatába adta arra az időre, míg a szerzetesek vissza nem térnek. Ugyanebben az évben viszont a bécsújhelyi perjel a bánfalvai kolostornak a meggyesi Goldbergdűlőben, eredetileg a kertesi pálosok birtokában lévő kipusztult szőlőjét átengedte egy bizonyos Georg Wolfenreit zu Emerberg lovagnak.³⁷⁽³⁷⁾ Vagyis a pálos birtokok ügyeit nemcsak az egyébként illetékes perjel, hanem a Soproni városi tanács is „magáénak érezte”, az adatok alapján az utóbbi a legkevésbé sem önzetlenül. 1557-ben ugyanis György pálos vizitátor és Mihály, a generális titkára a bánfalvai pálosok birtokait bérbe adta a szakácsi nemeseknek, ám az ügylet ellen tiltakozott Christof Hummel soproni polgármester és David Wildendorffer polgár. Az ügy folytatásából kiderül, hogy a város valójában nem bérelni, hanem bekebelezni kívánta a birtokokat, ami ellen viszont a pálosok tiltakoztak.³⁸⁽³⁸⁾ A város és a rend vitája a soproni házak ügyében egészen I. Ferdinándig jutott, aki 1560-ban kétszer is (szeptember 7., december 4.) felszólította a soproni polgárokat, hogy adják vissza a pálosoknak a három Soproni házat és az elhurcolt egyházi felszereléseket.³⁹⁽³⁹⁾ A felszólítás nyilvánvalóan eredménytelen volt, mivel azt Károly főherceg 1570-ben gyakorlatilag szóról szóra megismételte.⁴⁰⁽⁴⁰⁾ A vita végül is mind a várossal, mind más birtokfoglalókkal egészen a 17. század első feléig tartott, és csak az ellenreformáció idején jutott különféle egyezségek nyomán nyugvópontra.

Összefoglalva, a két Sopron környéki pálos kolostor közül kezdetben a kertesi volt jobban ellátva

birtokokkal, a bánfalvai inkább valamiféle átmenetet testesített meg egy valódi koldulórendi kolostor felé. Eltérő induló helyzetük, legalábbis részben, nyilvánvalóan az alapítók, vagyis a Grafeneckek és Sopron városa eltérő helyzetéből adódott. Miután a kertesi kolostor alapításától számítva tizennyolc évi fennállás után elpusztult, az alapító család láthatóan hosszas habozás után lemondott újjáépítéséről, birtokait pedig Ulrich von Grafeneck utolsó egyenesági leszármazottja, Elisabeth, a közeli bánfalvai kolostornak adta. E meglehetősen kései döntés hátterében feltehetően a Grafeneck család megrendült anyagi és társadalmi helyzete állt. Ulrich von Grafeneck halálakor első házasságából származó két gyermeke, így a vele együtt alapító Wolf sem élt már, második házasságából született gyermekei pedig 1491-ben még mind kiskorúak voltak. Legfiatalabb fia, Ulrich csak 1499-ben lett nagykorú.⁴¹⁽⁴¹⁾ A család a Jagellókorra gyakorlatilag minden birtokát elveszítette, s hamarosan kiderült, hogy a három fivér nem is képes a visszaszerzésükre.⁴²⁽⁴²⁾ Végül az ifjabb Ulrich von Grafeneck, miután bátyjai már 1503 körül meghaltak (1503-ban Andreas, 1504-ben **252**pedig már Johann is halott volt), 1507-ben maga is végrendeletet írt, melyben egyedüli örökösöként lánytestvérüket, Elisabeth von Topl jelölte meg. Az asszony majd' húsz évvel ezután döntött úgy, hogy az apja által egykor a kertesi kolostor javára tett adományt a bánfalvai pálosoknak adja. Az adományozás által a bánfalvai pálosok anyagi helyzete jelentősen megerősödött, az immár egyesített birtokok jövedelmeit azonban a kolostor 1529-es pusztulása miatt valójában már nem élvezhette. Ugyanakkor a későbbi, 16–17. századi iratokból jól látszik, hogy a birtokok helyzete mégis eltért a hódoltság területén elpusztult kolostorok birtokaiétól, hiszen sem maguk a birtokok, sem a rájuk vonatkozó iratok nem pusztultak el, legalábbis nem olyan mértékben, mint az ország középső részén, így a pálosok jóval pontosabban tudták, mit is igényelnek vissza.⁴³⁽⁴³⁾ Más kérdés, hogy az adott politikai és vallási körülmények között ez sem kecsegtetett biztos sikerrel.

Külön kérdést vet fel, hogy a két Sopron környéki kolostor oklevelei miért nem szerepelnek Gyöngyösi Gergely Inventariumában, sőt róluk a Vitae fratrumban sem esik említés. Annál is feltűnőbb ez a hiány, mivel Gyöngyösi egyébként a saját korához közeledve egyre részletesebb és persze megbízhatóbb, ráadásul van olyan, a 15. század közepén elpusztult pálos kolostor (Tarpasziget), amelyről a Vitae fratrumban megemlékezik. Ehhez járul az a tény, hogy a kertesi kolostor leégése után semmi jelét sem látjuk annak, hogy a rend megkísérelte volna kezelésbe venni a birtokait, miközben erre más elpusztult kolostorok esetében számos példát ismerünk, egyebet nem is említve hadd utaljak csak a bánfalvai kolostor fent ismertetett esetére 1529 után. Mindez arra utal, hogy a két kolostor alapítása körül valami nem volt teljesen rendben. Minthogy a kérdés végleges tisztázása egyelőre nem tűnik lehetségesnek, ehelyütt csupán a lehetőségeket szeretném felvetni. A kertesi kolostor esetében egyrészt talán az épületek befejezetlensége okozhatott gondot, másrészt viszont a kegyúri család helyzetének gyökeres megváltozása. Az 1486-os búcsúengedély nyilvánvalóan az építkezés folytatását kívánta támogatni, ám a kegyúrnak a következő évben bekövetkezett halála és az örökösök kiskorúsága, ezáltal a Grafeneck család helyzetének megrendülése feltehetően az építkezést is bizonytalanná tette⁴⁴⁽⁴⁴⁾ (bár a búcsúengedélyt az esztergomi segédpüspök éppen 1487-ben kiterjesztette).⁴⁵⁽⁴⁵⁾ II. Ulászló idején viszont a Grafeneck család valójában már nem számított magyarországi birtokosnak, és bár az ifjabb Ulrich von Grafeneck még 1504-ben is birtokai között említi Lánzsért, a vár ekkor már rég nem volt ténylegesen a kezén, mint ahogy többi birtokára is inkább csak igénye volt. A kolostort illetően az 1493-as erdőtűz csak még tovább rontott a helyzeten. Miután a szerzetesek elhagyták a romossá vált épületeket, a birtokok ügye rendezetlenül maradt. Egy befejezett alapítás esetén a rendnek kellett volna a birtokokról rendelkeznie, esetleg a kegyúrral közösen. Erről azonban szó sem volt. Csak miután 1525–1526-ban Elisabeth von Topl a bánfalvai kolostorra hagyta az egy-kori kertesi kolostor birtokait, akkor szálltak azok végleg a pálosokra. A kolostor pusztulása és a birtokok **253**átadása között eltelt mintegy harminc év történéseiről csupán feltételezéseink lehetnek, ezek között azonban biztosan felmerül, hogy a birtokátadás előtt az örökös Elisabeth von Toplnak még az azok jogi helyzetét is

rendezni kellett.

A bánfalvai kolostor esetében más probléma lehetett. Amint már fentebb is említettem, a kolostornak viszonylag csekély földbirtokai voltak 1526 előtt, ráadásul ezek nagyrészt szőlők voltak. Ez egyben azt is jelentette, hogy a szerzetesek az átlagosnál jobban rá voltak szorulva a polgárok adományaira. A 15. század végére a pálosok számára tett végrendeleti hagyatékok éppenséggel nem számítottak kivételnek – pozsonyi polgárok például rendszeresen megemlékeztek végrendeleteikben a máriavölgyi (thali) pálosokról.⁴⁶⁽⁴⁶⁾ Másrészt ekkortájt már koldulórendi kolostorok is rendelkeztek különféle ingatlanokkal, többek között szőlőkkel.⁴⁷⁽⁴⁷⁾ A soproniak tehát talán inkább koldulórendi kolostorként kezelték a bánfalvai kolostort. Ez a jövedelemszerkezet azonban a jelek szerint a rendnek nem felelt meg. A pálos rend ugyan sok tekintetben közel állt a koldulórendekhez, ennyire azonban mégsem. Vagyis Gyöngyösi Gergely munkájának összeállítása idején a pálosok még talán ezt az alapítást sem tekintették egészen véglegesnek. Egészen addig nem, amíg nyilván rövidebbhosszabb tárgyalások után Elisabeth von Topf el nem szánta magát, hogy az apja által alapított kertesi kolostor egykori javaival megtámogassa a birtokokban szűkölködő bánfalvai pálosokat. Ilyenformán az egyetlen városi alapítású középkori pálos kolostor végső soron mégis egy főúrnak köszönhette helyzetének rendeződését és anyagi megerősödését, így a Grafeneck családot akár második alapítónak is tekinthetnénk.

A középkori Magyarország nyugati határvidékének pálos kolostorai, melyek mind a 15. század második felében létesültek, alapítási körülményeiket tekintve, Bánfalva kivételével, nagyrészt összefüggenek egymással. Alapítóik olyan személyek voltak, akik fontos szerepet játszottak a kor magyaroszátrák kapcsolataiban, s mindannyian személyesen kötődtek mind III. Frigyes császárhoz, mind Mátyás magyar királyhoz. E kolostorok közül az Ulrich von Grafeneck által alapított kertesi állt fenn a legrövidebb ideig, mindössze tizennégy évig laktak benne szerzetesek.

A Sopron városa által alapított bánfalvai kolostor más szempontból foglal el sajátos helyet a magyarországi pálos kolostorok között. Azon túl, hogy ez az egyetlen városi alapítás, a jelek szerint a kezdeti időben az intézmény jövedelmeinek összetétele is eltért a szokásos pálos birtok- és jövedelemszerkezettől, s a korabeli koldulórendekéhez közelített.

A rend azonban, úgy tűnik, különböző okok miatt egyik alapítást sem tekintette lezártnak egészen addig, míg végül a két kolostor története össze nem kapcsolódott azáltal, hogy az elpusztult kertesi kolostor birtokait az alapító leánya átruházta a bánfalvai kolostorra. Így az eredeti alapításokat talán inkább kísérleteknek tekinthetjük, míg jogilag és gazdaságilag is befejezett alapításról csak a bánfalvai kolostor 1526-os megadományozása után beszélhetünk.

2007. LXI. ÉVFOLYAM 3. SZÁM / VÁROS- ÉS BIRTOKIGAZGATÁS / F. Romhányi Beatrix : Pálos kolostorok Sopron környékén / FÜGGELÉK

254 FÜGGELÉK

Lánzsér, 1479. június 6 [?] Ulrich von Grafeneck és fia, Wolf birtokadományozó levele a kertesi (Baumgarten) pálos kolostor részére. (MOL DI 18300)

Ich Ulrich Fre'her zu Grauenneghk vnd ich Wolf sein sun Fre'herr zu Grauenegk bekennen ofnlich mit dem brieff für vnns vnd all vnns erbm vnd nach kemen vnd thuen kündt aln den jetz lembtig sein vnd noch kuenftig werdn das wir aus fre'em willn vnd mit wolbedachtem muett zu der zeit da wir das wol gethain mochtenn vnd volmachtigen gewalt ze thain Got zu lob seiner lieben mueter Maria zu ern vnser vnd vnser voruodren erbm vnd nach kemen sein zu hail recht vnd redlich gewidmet vnd gebm habm die hernach geschribmen stück gült vnd güet den erwirdigen vnd geistlichn väteren des ordn Sand Paüls

erstn ains`gl die ietz sind vnd noch kuenftig werdn in auch vnd irm ordn ain klaster nach ires ordn siten vnd gewanhait zu pauen vnd das mit nottürft versehen söln vnd wellen s` auch vnd das kloster mit den hernach geschribmen stückn begabm vnd gebm auch die hie mit wissennlich in kraft des briefs von erst das gantz dorff Paüngarten genant mit sambt dem mairhoff wismad äckern waid hölczern vnd czwaien weingartn daselb aincz genant der En, der ander genant das Panckhärtil, dar zue dre` teich, zwen zwischn des kloster vnd püerckstall der drit vnderhalb des dorffs in ainem holcz ain müln vnd ainen muelschlag be` Schadndarff gelegn darzue dre` weingarten ainer genant der [itt olvashatatlan] ligen ainer züm Medwesch der ander am Goltperg vnd dienen all dre` gewendlich pergrecht den grünthern, dar zue gebm wir in wismat[?] wasser leüff vischwasser mülschleg teichstet besüecht vnd vnbesiecht zu dorff ze veld nichts ausgenommen noch hin dan gesetzt was von alter her kemen vnd zu dem geschlos Paungarten dem dorff daselb mit sambt dem mairhoff dabe` gehört herbracht genützt vnd geuessn ist vnd gebm in auch vnserer heüser die in der stat Ödnbürg vnd in der vorstat daselb gelegn sind mit äckern wismad vnd aller zue gehörüng gantz nichts hier in ausgenommen noch hin dann gesetzt allain nemen vnd behaltn wir vns vnd vnsern erbm vnd nach kemen empfor die zwa` dörrffer Rorwach vnd Signdarff mit aller irer züe gehörüng nichts dar in ausgenommen oder hin dan gesetzt das alles treülich vnd vngefärllich mit vrkündt des briefs vnder vnser obgemelter hernn Vlrich vnd Wolf Fre`herenn zu Grauenneghk baiden zu ruck des briefs aufgetrückter petschaft vnd vnder die petschaft wier vnns verpinten bey vnsern guetn treuen vnd ern war vnd stät zu halten wie an dem brieff geschribm stet vnd vnser baiden hantgeschrift hie vndenn auszaigt. Datum züm Lannse an Sünntag n[ach] [utána kikopott folt] phingstag, anno Domini etc. im LXXnono. (1479. június 6.?) [A datálás után a két adományozó saját kezű beírása.]⁴⁸⁽⁴⁸⁾

2007. LXI. ÉVFOLYAM 3. SZÁM / VÁROS- ÉS BIRTOKIGAZGATÁS / Goda Károly: A városi igazgatás szerkezete Sopronban a középkor végén

255 Goda Károly: A városi igazgatás szerkezete Sopronban a középkor végén

2007. LXI. ÉVFOLYAM 3. SZÁM / VÁROS- ÉS BIRTOKIGAZGATÁS / Goda Károly: A városi igazgatás szerkezete Sopronban a középkor végén / I. Bevezetés

I. Bevezetés

Több mint hat évtized telt el azóta, hogy Ember Győző átfogó munkájában vázlatát adta a későközépkori és korai újkori magyar városok igazgatásának. A szerző a korabeli viszonyokhoz képest rendkívüli szakirodalmi gyűjtéssel kívánt összefoglaló képet adni a városi önkormányzatisággal rendelkező települések igazgatástörténetéről.⁴⁹⁽⁴⁹⁾

Az eredetükben és keletkezésükben a földesúri joghatóság alól felszabadulni akaró jobbágyközségekből, illetve iparos és kereskedő telepekből létrejövő szabad királyi városok (*civitas libera ac regia*) igazgatásának leírásában a szerző leginkább az ország nyugati felének, azon belül részben Sopronnak a 15–16. századi történetére támaszkodott. A magánföldesúri függéstől megszabaduló, önálló intézményekre és belső igazgatásra szert tévő városi önkormányzatiságok szervezetét és működését egyes szervekre lebontva bemutató Ember több ponton is kénytelen volt alap kutatások hiányában találgatásokra hagyatkozni. Jellemző módon a normatív források (privilégiumok, statútumok) alapján megrajzolt történeti képet nem tudta – esetenként a forrásfeltárás korlátozottsága miatt nem is volt lehetősége – összevetni a mindennapi ügyintézés, különösen a városkönyvi anyagban szereplő, a gyakorlati életet árnyaltabban tükröző irataival és bejegyzéseivel.⁵⁰⁽⁵⁰⁾ A részletes elemzések helyett